

**Gönüllü Kütüphanecilerin Deprem Bölgesindeki Gözlem ve Deneyimleri
Üzerinden Psikolojik İlk Yardım Yetkinliğinin Önemi ve Gerekliliği**

*The Importance and Necessity of Psychological First Aid Competency
Through the Observations and Experiences of Volunteer Librarians in the
Earthquake Zone*

Özgür POLAT

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article:

Yazar. (2024). Gönüllü Kütüphanecilerin Deprem Bölgesindeki Gözlem ve Deneyimleri
Üzerinden Psikolojik İlk Yardım Yetkinliğinin Önemi ve Gerekliliği. *Bilgi
Dünyası*, 25(1), 118-149. doi: 10.15612/BD.2024.745

Makale türü / Paper type: Araştırma Makalesi / *Research Article*

<https://doi.org/10.15612/BD.2024.745>

Geliş Tarihi / Received: 26.03.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 25.05.2024

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 25.06.2024

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, Türkiye.

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: https://bd.org.tr

Gönüllü Kütüphanecilerin Deprem Bölgesindeki Gözlem ve Deneyimleri Üzerinden Psikolojik İlk Yardım Yetkinliğinin Önemi ve Gerekliliği

Özgür POLAT*

Öz

Bireylerin, yaşadıkları olaylardan olumsuz yönde etkilenmelerinin sonucunda oluşan psikolojik travmanın etkisinden çıkarak normal şartlara kavuşması, planlanmış yöntemlerle olanaklıdır. Bu yöntemler arasında sıklıkla tercih edilenlerden biri de psikolojik ilk yardımdır. Bu çalışmanın amacı, seçili örneklem üzerinden kütüphanecilerin psikolojik ilk yardım becerilerine sahip olmalarının önemini ortaya koymak ve bu konudaki sorunları ele alarak çözüm önerileri sunmaktır. Araştırmanın bulguları 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen afetin ardından deprem bölgesine giderek kütüphane hizmeti sunan gönüllü kütüphanecilerin gözlem ve deneyimlerinin değerlendirilmesine dayanmaktadır. Araştırma kapsamında dokuz kütüphaneciyle yüz yüze yapılan görüşmelerde yarı yapılandırılmış soru seti kullanılmıştır. El edilen veriler betimsel içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Bulgular, kütüphanecilerin deprem bölgesinde hem temel kütüphanecilik hizmetleri hem de bölgedeki halkın beklentilerine ve ihtiyaçlarına bağlı olarak çeşitli temalarda hizmetler sunduğunu, deprem bölgesindeki çocukların gezici kütüphanede oyun ve eğlence amaçlı etkinliklerle daha fazla ilgilendiklerini, yetişkinlerin ise duygularını ve düşüncelerini paylaşabilecekleri kişilere ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Araştırmada, kütüphanecilerin deprem bölgesindeki gözlem ve deneyimlerine dayanarak psikolojik ilk yardım eğitimi almaları ve bu konudaki bilgi ve becerilerini geliştirmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Değerlendirme sonucunda, kütüphanecilerin ve uzman psikologların birlikte çalışarak kütüphane temelli psikolojik ilk yardım eğitimi için materyaller oluşturmaları gerektiği önerisinde bulunulmuştur. Bu araştırmayı bilgilim literatüründe yer alan psikolojik ilk yardım konulu çalışmalardan ayıran ve özgün kılan yan, kütüphanecileri merkeze alarak planlanması ve sonuçların kütüphanecilerin gerçek deneyimleri üzerinden kanıta dayalı bir yaklaşımla elde edilmiş olmasıdır. Yapılan araştırmanın, ulusal literatürde psikolojik ilk yardım ve kütüphanecileri birlikte ele alan kanıta dayalı bilimsel bir yayına ulaşılamadığından önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Kütüphaneci, psikolojik ilk yardım, gezici kütüphane, deprem, afet.

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, ozgurpolat@ikc.edu.tr

The Importance and Necessity of Psychological First Aid Competency Through the Observations and Experiences of Volunteer Librarians in the Earthquake Zone

Özgür POLAT*

Abstract

It is possible for individuals to get out of the effects of psychological trauma, which occurs as a result of being negatively affected by the events they have experienced, and to regain normal conditions through planned methods. One of these methods is psychological first aid. The aim of this study is to reveal the importance of librarians having psychological first aid skills through the selected sample and to offer solutions by addressing the problems in this regard. The findings of the study are based on the evaluation of the observations and experiences of volunteer librarians who went to the earthquake zone and provided library services after the disaster centered in Kahramanmaraş on February 6, 2023. Within the scope of the research, a semi-structured questionnaire was used in face-to-face interviews with nine librarians. The data were analyzed using descriptive content analysis. The findings show that librarians provide both basic librarianship services and services in various themes depending on the expectations and needs of the people in the earthquake zone, children in the earthquake zone are more interested in games and recreational activities in the mobile library, and adults need people with whom they can share their feelings and thoughts. Based on the observations and experiences of librarians in the earthquake zone, the study concluded that librarians should receive psychological first aid training and improve their knowledge and skills in this area. As a result of the evaluation, it was suggested that librarians and expert psychologists should work together to create materials for library-based psychological first aid training. What makes this research unique and different from the studies on psychological first aid in the information science literature is that it was planned by putting librarians at the center and the results were obtained with an evidence-based approach based on the real experiences of librarians. It is thought that this research will fill an important gap in the national literature since there is no evidence-based scientific publication that deals with psychological first aid and librarians together.

Keywords: Librarian, psychological first aid, mobile library, earthquake, disaster.

* Asst. Prof. Dr., Izmir Katip Celebi University, Department of Information and Records Management, ozgurpolat@ikc.edu.tr

Giriş

Yaşanan olaylardan olumsuz yönde etkilenen bireylerin psikolojik travmalarını iyileştirmek ve bireyin normal şartlara dönmesini sağlamak, bu sürece katkı sağlamak amacıyla yapılması planlanmış yöntemler gerektirmektedir. Psikolojik İlk Yardım (PİY), bireylere destek ve rehberlik sağlamak için kullanılan bu yöntemlerden birisidir. Bu yöntem sayesinde travmatik bir olayın etkisinde olan kişilerin kendi duygularını ifade edebilmesine, ruhsal ve fiziksel olarak rahatlamasına ve içinde bulunduğu olumsuz durumla baş etme mekanizmalarını geliştirmesine katkı sağlaması beklenir.

PİY terimi ilk olarak Amerikan Ticaret Deniz Kuvvetleri'nde çalışanların hafif düzeydeki rahatsızlıklarını önleyebilmek ve yönetebilmek için geliştirilen ve çeşitli talimatların yer aldığı makalede geçmektedir (Blain, 1945, s. 629). Günümüzde kullanım alanı oldukça genişleyen PİY, doğal afetler, şiddet olayları, trafik kazaları, ciddi hastalıklar ve intihar girişimleri gibi beklenmedik olayların ardından çocuklara, ergenlere, yetişkinlere ve ailelere yardım etmeye yönelik, kanıta dayalı modüler bir yaklaşım haline dönüşmüştür. Bu müdahale yöntemi dünya genelinde yaygın kabulü "Psychological First Aid" (Psikolojik İlk Yardım) olarak kullanılırken Avustralya (Ashoorian ve diğerleri, 2019) ve Çin'de (Wong ve diğerleri, 2017) "Mental Health First Aid" (Ruh Sağlığı İlk Yardımı) olarak nitelendirilmektedir.

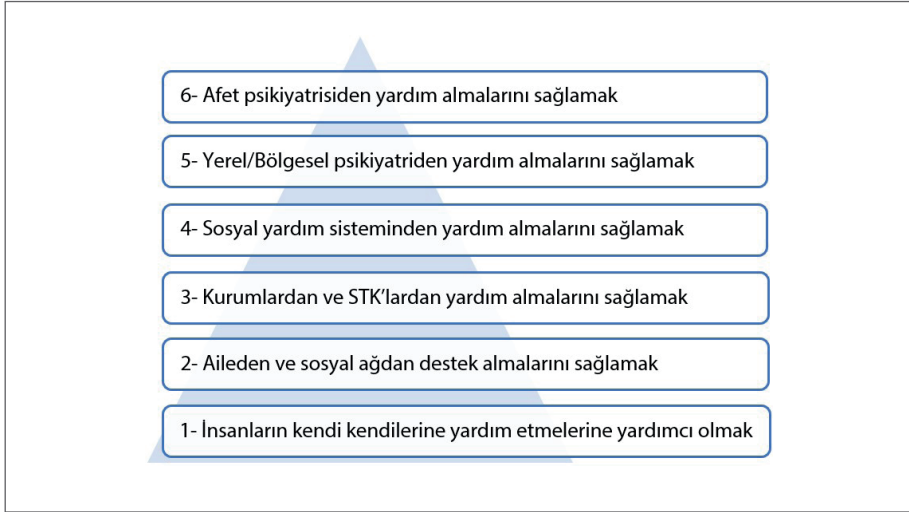
PİY bir felaket veya travmatik olaydan etkilenenler, olay sonrasında hayatta kalanlar, tanıklar ve bu tür olaylara müdahale edenlerin (Ulusal Çocuk Travmatik Stres Ağı, t. y.) yanı sıra, kişilerin günlük yaşamda karşılaştığı stres faktörlerini yönetmesine yardımcı olmak ve yakın çevresini desteklemek için de kullanılabilir (Jacobs, 2016, s. 203). Shultz ve Forbes (2013, ss. 4-5) araştırmalarında genel olarak felaketten kurtulanlar, afet müdahale ekipleri, küçük çocukların ebeveynleri, çocuklar, sağlık çalışanları, huzurevi sakinleri ve personeli, mülteciler, askeri personel, itfaiye görevlileri, okullardaki çocuk ve öğretmenlerin bulunduğu geniş bir kesim için PİY eğitimi ve materyallerinin yayınlandığını belirtmişlerdir. Günümüzde özellikle savaş, göç, afet, salgın ve çeşitli şiddet eylemlerinin giderek artması toplumlarda büyük travmaların yaşanmasına neden olurken, bu tablo PİY'e duyulan acil gereksinimi de ortaya koymaktadır.

Literatürde PİY uygulamalarını kimlerin, nasıl ve kimler için uygulaması gerektiği hakkında birçok çalışma yer almaktadır. Bu yaklaşımdan farklı olarak Jacobs (2016, s. 131) çalışmasında, PİY hizmetinde bulunan kişilerin, travmatik bir olaya doğrudan maruz kalanlarla geçirdiği yoğun iletişim sürecinin bir sonucu olarak, travmatik stres reaksiyonları yaşayan kişilerle benzer semptomlar yaşayabileceğini belirtmiştir. Bu tespit, PİY desteği kadar bu desteğin kimin tarafından ve hangi koşullarla verileceğinin de son derece önemli olduğunu ortaya koyması açısından dikkat çekicidir. Şekil 1'de (bkz. Şekil 1) afetten etkilenen bireylere psikolojik yardımın birbirine bağlı altı seviyede kim ya da hangi kurum/kuruluş tarafından verilebileceği gösterilmektedir.

Burada aşamalı olarak verilen desteklerin hepsinin temel dayanağı PİY uzmanının yardıma ihtiyacı olan kişinin içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kendiliğinden çıkabilmesini ve sosyal ağlarından destek almasını sağlamaktır. Piramidin birinci ve ikinci seviyesindeki bireylerin bulunduğu olumsuz durumdan kendisinin ya da yakın çevresinin yardımıyla çıkabileceği görülmektedir. Bu aşamadan sonra, üçüncü seviyede okullar, sosyal güvenlik kurumları, sivil toplum kuruluşları ve din kurumlarının yer aldığı piramitte dördüncü seviyede PİY konusunda uzmanlaşmış hemşireler, psikologlar, doktorlar ve sosyal hizmet uzmanları yer almaktadır (Knudsen ve diğerleri, 1997, s. 30-31). Piramitte kütüphanelerin de konumlandırılabilceği üçüncü seviyenin profesyonel desteğe geçişte kritik öneme sahip olduğu görülmektedir. Bu durum literatürde vurgulanan kütüphanecilerin bireye doğrudan destek sağlayamasa da doğru yönlendirme yapabilmesinin önemine yer veren (Berk, 2015; Morrissey, 2022) çalışmaları desteklemektedir.

Şekil 1

Afetten Etkilenenler İçin Psikolojik İlk Yardım Piramidi

Knudsen ve diğerleri, 1997, s. 31

Türkiye'de 6 Şubat'ta gerçekleşen deprem felaketinden sonra kurum ve kuruluşlar tarafından PİY konusunda verilen eğitim ve seminerlerin sayısında artış gözlenmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayınlanan *2023 Yılı İdare Faaliyet Raporu*'nda deprem bölgesinde gönüllü olarak çalışan personele yönelik 21 Şubat 2023 tarihinde psikososyal yaklaşım ve psikolojik ilk yardım konularında çevrim içi ve yüz yüze eğitim verildiği ve yine personelin deprem bölgesindeki çocuklar ile iletişim kurarken dikkat edilmesi gereken hususlara ilişkin çocuk gelişimi uzmanları iş birliğiyle hazırlanan

kılavuzun bölgede hizmet verilen kütüphanecilere ulaştırıldığı belirtilmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024). Üniversiteler arasında “Doğal Afetlerde Psikolojik İlk Yardım” (Üsküdar Üniversitesi, 2023); “Afetlerde Engellilerle Çalışacak Meslek Elemanlarına Yönelik Psikolojik İlk Yardım Eğitimi” (Başkent Üniversitesi, 2023); “Deprem Sonrası Psikososyal İlk Yardım” (Trakya Üniversitesi, 2023); “Travma ve Afetlerde Kullanılmak Üzere Psikolojik İlk Yardım Eğitimi” (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 2023); “Afetlerde Krize Müdahale-Psikolojik İlk Yardım” (Artvin Çoruh Üniversitesi, 2023); “Travma Duyarlı Eğitim Ortamı ve Psikolojik İlk Yardım” (İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi, 2023); “Afet Sonrası Psikolojik İlk Yardım Eğitimi” (Fırat Üniversitesi, 2023); “Depremzedelerle Psikolojik İlk Yardım Bağı” (Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2023); “Afet ve Kriz Yönetimi: Afet’in Sonuçları ve Psikolojik İlk Yardım” (Ankara Bilim Üniversitesi, 2023); “Kendime İyi Bak - Psikolojik İlk Yardım ve Psikolojik Dayanıklılık” (İstanbul Beykent Üniversitesi, 2023); “Deprem Sonrası Psikolojik İlk Yardım Semineri” (Bursa Teknik Üniversitesi, 2023); “Acil Durum Danışmanlığı: Psikolojik İlk Yardım Çantası Eğitimi” (Akdeniz Üniversitesi, 2023); “Psikolojik İlk Yardım Eğitimi” (Bartın Üniversitesi, 2023; İstanbul Gedik Üniversitesi, 2023; İstanbul Gelişim Üniversitesi, 2023; İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, 2023; Selçuk Üniversitesi, 2023) gibi farklı başlıklarda geneli deprem odağında hazırlanan eğitim ve seminerler verilmiştir. Benzer amaçlarla sivil toplum kuruluşları tarafından da eğitimler düzenlenmiştir (Ev Okulu Derneği, 2023; ODTÜ Mezunları Derneği, 2023; Ruh Sağlığı Derneği, 2023; Sivil Toplum Akademisi, 2023; Türk Psikologlar Derneği, 2023). Bunlara ek olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Türk Psikologlar Derneği iş birliğinde gerçekleştirilen “Afet Durumlarında Stres, Psikolojik İlk Yardım ve Öz Bakım Becerileri” (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023); Marmara Belediyeler Birliği tarafından “Psikolojik İlk Yardım Eğitimi” (Marmara Belediyeler Birliği, 2023) ve Amasya’nın Gümüşhacıköy Kaymakamlığı tarafından ilçe halk kütüphanesinde “Afet Sonrası Psikolojik İlk Yardım” konulu bir seminer düzenlenerek katılımcılara afetlerin etkileriyle baş etme konusunda bilgi verilmiştir (Gümüşhacıköy Kaymakamlığı, 2023). Ayrıca 27 Mart - 2 Nisan 2023 tarihleri arasında gerçekleşen 59. Kütüphane Haftası programı kapsamında “Afetlerde Halk Kütüphanelerinde Psikolojik İlk Yardım” konusu ele alınarak farkındalığın oluşmasına katkı sağlanmıştır. PİY becerilerini destekleyecek nitelikte bir başka eğitim ise İstanbul’da Goethe Enstitüsü, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü ve Türk Kütüphaneciler Derneği işbirliğiyle gerçekleşmiştir. 19 ve 20 Haziran 2023 tarihlerinde 31 kütüphanecinin katıldığı bu eğitimde, gezici kütüphanelerde travma geçirmiş çocuklara yönelik uygulanabilecek sanatsal ve kültürel faaliyetler ele alınmıştır (Goethe Enstitüsü, 2023).

Bu farkındalık sürecinin başlamasına neden olan Kahramanmaraş Pazarcık depremi halk kütüphanesinde çalışan kütüphaneciler için farklı bir deneyim yaşamalarına neden olmuştur. Bu araştırmayla deprem bölgesinde gönüllü olarak hizmet sunan kütüphanecilerin gözlem ve deneyimlerini kanıtla dönüştürerek kütüphanecilik alanında PİY’in daha geniş yer almasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Psikolojik İlk Yardım, Amaç ve Aşamaları

Literatürde PİY'i ele alan araştırmalarda farklı yaklaşımların yer aldığı görülmektedir. Everly ve Lating (2017, s. 24) PİY müdahalesi için teşhis veya tedavinin gerekmediğini belirtirken, PİY'i basit yöntemlerle akut sıkıntıyı dengelemek ve hafifletmek için uygulanan şefkatli bir varlık olarak tanımlanmıştır. Kitchener ve Jorm (2008, s. 55) ise ruhsal sağlık krizi yaşayan veya geliştiren bireylere, kriz çözümlene veya profesyonel tedavi sağlanana kadarki uygulanan yardım olarak tanımlanmıştır. PİY başka bir araştırmada Brymer ve diğerlerine göre (2006, s. 5) afet ve terör olaylarının hemen ardından bireylerin sıkıntılarını hafifletmek, kısa ve uzun vadeli uyum ve başa çıkma süreçlerine katkı sağlamak için uygulanan kanıta dayalı modüler bir yaklaşımdır.

Son yıllarda, her biri farklı bileşenleri veya hedef kitleleri ele alan etkinlikleri farklı düzeylerde olan PİY eğitim kılavuzları oluşturulmuştur. Bu kılavuzlar, kullanıcıların kullanımını kolaylaştırmak için temel adımları içeren modüller olarak tasarlanmıştır (Ni ve diğerleri, 2023, s. 2-3). PİY'in bu öneminden hareketle Everly ve Lating (2017, s. 11) kişinin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını değerlendirmek için Johns Hopkins RAPID PFA Model'ini geliştirmişlerdir. Bu model kapsamında PİY müdahalesinin amaçları aşağıdaki maddelerle açıklanmıştır:

- Bireyin temel ihtiyaçlarını karşılamak,
- Hızlı değişen psikolojik ve/veya davranışsal tepkileri dengeli hale getirmek,
- Uyumsal işlevselliğin bir düzeyinin yeniden kazanılmasına yardımcı olmak amacıyla ani rahatsızlık ve işlev bozukluğunu azaltmak;
- Yaşanan zorluğu doğal yöntemlerle aşmak ve dayanıklılık mekanizmalarını teşvik etmek,
- Daha üst seviyede ve sürekli desteğe veya bakıma erişim olanağını kolaylaştırmak.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), PİY müdahalelerinde uygulanmak üzere *izle, dinle ve bağ kur* şeklinde üç temel ilke önermiştir. PİY'i herkesin anlayabilmesi ve uygulayabilmesine olanak sağlayacak şekilde tasarlanan bu üç adımın ilkinde uygulamacının kriz durumuna nasıl bakması ve alana güvenle nasıl girmesi gerektiği; ikincisinde etkilenen kişilere nasıl yaklaşacağı, onların ihtiyaçlarını nasıl anlayacağı; üçüncü adımda ise pratik destek ve bilgi sağlama sürecinde nasıl yardımcı olacağı belirtilmiştir (World Health Organization, 2011, s. 18). Hobfoll ve diğerleri (2007) ise afet ve kitlesel şiddet sonrası müdahalelerde güvenlik duygusu, sakinleşme, benlik duygusu ve kolektif yeterlilik, bağlantı kurma ve umutlu olmayı teşvik eden beş ilke belirlemiştir.

Shultz ve Forbes (2013, s. 10) araştırmalarında PİY'in uygulama alanının genişlemesiyle birlikte popüler hale geldiğini, önerilen model sayısında artış olduğunu ama bu modellerin kanıta dayalı yaklaşımdan yoksun şekilde hazırlandıklarını vurgulamıştır. Dieltjens ve diğerleri (2014) literatürde yer alan mevcut PİY kılavuzları ve diğer bilimsel çalışmalardaki kanıtları sistematik olarak inceleyerek, etkili PİY uygulamalarının nasıl olması gerektiği üzerinde araştırma yapmıştır. Bu araştırmada literatürde yer alan bilimsel yayınların PİY müdahalelerinin etkinliği hakkında herhangi bir kanıt sunmadığı ve dolayısıyla afet ve travma mağdurlarına yardım konusunda hangi destek uygulamalarının en etkili olduğuna ilişkin kanıta dayalı kılavuzlar hazırlamanın henüz mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu makaleden üç yıl sonra Everly ve Lating (2017) tarafından literatüre kazandırılan The Johns Hopkins Guide To Psychological First Aid isimli kitabın bu önemli boşluğu doldurduğu söylenebilir. Kitapta teorik olarak temellendirilmiş ve kanıta dayalı olması bakımından eşsiz olarak nitelendirilen Johns Hopkins RAPID PFA Modeli ile akut psikolojik sıkıntı yaşayan bir kişiye psikolojik destek sağlamaya yönelik yönergeler sunulmaktadır. Bu model beş aşamadan oluşmaktadır (Everly ve Lating, 2017, s. 11):

- R- Rapport and Reflective Listening (İlişki ve Yansımali Dinleme): Sıkıntı yaşayan kişi ile kurulan kişisel bağlantı,
- Assessment (Değerlendirme): Kişiyi dinleyerek ihtiyaç duyup duymadığını belirleme ve ihtiyacın ciddiyetini anlama süreci,
- P- Prioritization (Önceliklendirme): Kişiyi dinledikten sonra ihtiyacın ne kadar acil olduğunu belirleme süreci,
- I- Intervention (Müdahale): Kişiyi dinledikten ve tepkilerini gözlemledikten sonra olumsuz tepkileri istikrarlı hâle getirme ve hafifletme için bazı çabalar önerilir,
- D- Disposition (Yerine Koyma): Kişiyi dinledikten ve müdahalede bulunduktan sonra, kendinize veya karşınızdakine "Şimdi ne yapmalıyız?" sorusunu sorarak bir sonraki adıma karar verme sürecidir.

Uluslararası literatürde konu ile farklı boyutlarda ilgilenen kuruluşların ortak çalışmasının sonucu hazırlanan yol gösterici bir diğer kaynak ise Amerika'daki Ulusal Çocuk Travmatik Stres Ağı (The National Child Traumatic Stress Initiative) ve Ulusal Travma Sonrası Stres Bozukluğu Merkezi (National Center for PTSD) tarafından yayımlanan Psychological First Aid: Field Operations Guide isimli kitaptır. Bu kitapta uygulamacılar için sekiz temel eylem yer almaktadır (Brymer ve diğerleri, 2006, s. 19):

- Temas ve Katılım: Hayatta kalanların başlattığı temasları devam ettirmek veya rahatsız etmeyecek düzeyde şefkatli ve yardımcı yaklaşımlarla temas başlatmak.

- **Güvenlik ve Rahatlık:** Acil ve sürekli güvenliği sağlamak, fiziksel ve duygusal rahatlık hissi oluşturmak.
- **Stabilizasyon (gerekirse):** Bunalımda veya kafası karışmış kişileri sakinleştirmek ve yönlendirmek.
- **Güncel İhtiyaçlar ve Endişeler Hakkında Bilgi Toplama:** Bireylerin acil ihtiyaç ve kaygılarını belirlemek, daha fazla bilgi edinerek PİY müdahalelerini düzenlemek.
- **Pratik Yardım:** Bireylerin acil kaygı ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik pratik yardım sağlamak.
- **Sosyal Desteklerle Bağlantı:** Aile üyeleri, arkadaşlar ve diğer toplum yardım kaynaklarının yer aldığı destekçilerle kısa süreliğine veya sürekli olarak temas kurmalarına yardımcı olmak.
- **Başa Çıkma Bilgisi:** Başa çıkma tekniklerini öğretmek stres ve kaygı duygularını azaltmak ve uyumlu işleyişi desteklemek.
- **İşbirliği Hizmetlerle Bağlantı:** Bireyleri o esnada ihtiyaç duyduğu veya gelecekte ihtiyaç duyacağı hizmetlerle ilişkilendirmelerini sağlamak.

Literatürde içerikleri genel olarak benzerlikler taşıyan modellerin gelişerek çoğaldığını söyleyebilmek mümkündür. Bu kapsamda toplanacak kanıtların niceliğinin ve niteliğinin artmasının, gelecekte geliştirilecek modellerin daha kapsamlı içeriğe sahip olmasına katkı sağlayacağı söylenebilir.

Kütüphaneler ve Psikolojik İlk Yardım

Kütüphane hizmetlerinin modern kütüphanecilik anlayışı gereği kullanıcıların sürekli değişen gereksinim ve taleplerine bağlı olarak gelişmesi beklenmektedir. Söz konusu değişim, kütüphanelere geleneksel iş süreçlerinin dışında, özellikle de olağanüstü zamanlarda kullanma ihtiyacı duyacakları bir takım yetkinlikleri edinmelerini gerektirmektedir. Yakın geçmişte neredeyse tüm insanlığın ortak problemi haline gelen COVID-19 salgını bu durumun daha net görülmesine katkı sağlamış olabilir. Hall ve McAlister (2021) halk kütüphaneleri ve akademik kütüphanelerin hizmet sundukları toplulukların salgın döneminde değişen beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için birçok zorluğa rağmen geniş bir yelpazede hizmet sunulduğunu belirtmiştir.

Uluslararası literatürde çeşitli perspektiflerden kütüphanecilik ve PİY konusunu ele alan birçok araştırma yer almaktadır. Bu yayınlar arasında kütüphanecilerin kullanıcıların sahip olduğu çok çeşitli psikososyal ihtiyaçları üzerinden bazı özel yetkinliklere sahip olması gerektiği önerilmektedir. Akkaya (2020, s. 19)'nın da belirttiği gibi psikososyal alan bilgi merkezlerinde kullanıcıların sosyal ve psikolojik durumlarına karşılık gelir ve

bu durumların katmanlı yapısı, kütüphane çalışanlarını da bağlamaktadır. Provence ve diğerleri (2021), Amerika'daki halk kütüphanesi kullanıcılarının ihtiyaçlarının kendi perspektiflerinden değerlendirdikleri çalışmada kullanıcıların başta istihdam, finans ve bilgisayar erişimi olmak üzere giyim, barınma, yiyecek ve ulaşım gibi temel ihtiyaçlardan sağlıkla ilgili ihtiyaçlara ve sosyal ihtiyaçlara kadar geniş bir yelpazede psikososyal ihtiyaçları olduğunu belirlemiştir. Araştırmanın sonuçları halk kütüphanesinde çalışan kütüphanecilerin çok çeşitli psikososyal alanlarda yardımı ihtiyaç duyan kullanıcılarla karşı karşıya olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

PİY konusunu halk kütüphaneleri bağlamında ele alan araştırmacılar arasında yer alan Anderson ve diğerleri (2012, s. 188) ise Amerika'da halk kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin evsiz kullanıcıların duygusal ve fiziksel sağlıklarıyla ilgili sorunlarının farkında ve bu kişilere yardım etmeye istekli olduklarını, ancak bunu yapmak için yeterli donanımına sahip olmadıklarını belirtmiştir. Berk (2015) ise PİY eğitiminin halk kütüphanesi çalışanlarının ruhsal sıkıntı yaşayan kullanıcılarla daha iyi başa çıkabilme, acil durumlarda ne yapılacağı ve kiminle iletişime geçilebileceği konularında beceriler kazandırabileceğini belirtmiştir.

PİY konusunun ele alındığı bir diğer bilgi merkezi türü ise akademik kütüphanelerdir. Morrissey (2022) günümüzde PİY müdahalesinin akademik kütüphaneciler için bir zorunluluk haline geldiğini vurguladığı çalışmasında, özellikle kullanıcı hizmeti sunan kütüphanecilerin kullanıcıların psikolojik sorunlarıyla ilgilenmesi ve meslekleri kapsamında sorunların belirli yönlerini ele almaya hazırlıklı olmaları gerektiğini belirtmiştir. Aynı çalışmada, kütüphanecinin kullanıcının talebini doğrudan karşılayamasa bile, kiminle temas geçmesi gerektiği konusunda rehberlik edebilmesi gerekliliğine yer verilmiştir. Ashoorian ve diğerleri (2019) öğrencilerle doğrudan temas halinde olan personelin ve öğrencilerin birbirlerine yardımcı olabilmeleri için PİY becerilerine sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

Araştırmanın sonuçları arasında PİY eğitiminin öğrencilerin akademik başarılarını artırabileceği; madde bağımlılığı, kronik hastalıklar ve intihar riskini azaltabileceği vurgusu yapılmıştır. Bu konunun üzerinde titizlikle durulması gerektiğini destekler nitelikteki başka bir çalışmada Benedetti ve diğerleri (2020, s. 274) Amerika'da 2020 yılında akademik kütüphaneleri etkileyen trendler arasında "öğrenci refahı" (student wellbeing) başlığına yer verilmiştir. Araştırmada bu kapsamda, son yıllarda üniversite öğrencilerinin depresyon, kaygı, uyku yoksunluğu, gıda güvensizliği, aile sorumlulukları ve öğrenci refahını etkileyen birçok olumsuzlukla mücadele etme oranında artış olduğu belirtilmiştir.

PİY'nin önemini tıp kütüphaneciliği kapsamında değerlendiren Becker ve McCrillis (2015) ise araştırmasında travma yaşayan bireyler ve aileleriyle doğrudan temas halinde olan tıp kütüphanecilerinin İkincil Travmatik Stres (Secondary Traumatic

Stress - STS) geliştirme potansiyeline sahip olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya göre, tıp kütüphanecilerinin hasta ve/veya aile ile yapılacak temasa ilişkin oluşabilecek duygusal yükün farkında olmaları gerekmektedir. Bu görüş aynı zamanda kütüphanecilerin PİY yetkinliklerine sahip olmasını kullanıcıların yanında meslektaşları ve kendileri için de gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Literatürde PİY konusu kullanıcılarına hizmetlerini taşıması nedeniyle kütüphane türleri arasında özel bir yere sahip olan gezici kütüphaneler bağlamında da ele alınmıştır. Odabaş (2019, s. 167) gezici kütüphanelere artan talebin nedenini hizmetlerine yenilerini eklemedeki başarısının bir sonucu olduğunu belirtirken günümüzde gezici kütüphanelerin geleneksel hizmetlerin yanında bireylerin genel ruh halini derinden etkileyebilecek “yalnızlık, yaşlılık, dışlanmışlık, işsizlik, motivasyon, birlik bilinci, beceri kazandırma, farkındalıklara saygı duyma gibi çoğu toplumsal sorunun azaltılması amacıyla hizmetler” sunduğunu vurgulamıştır. Gezici kütüphanelerin fiziksel engellilerin yanından zihinsel engellilik sorunu yaşayanlara hizmet vermenin en etkili yollarından birisi olması (Want, 1990) nedeniyle genel olarak hassas özelliklere sahip olan bu kullanıcı kitlesine yaklaşımda PİY yetkinliklerine ihtiyaç duyulabilir.

Literatürde PİY kapsamında düşünülebilecek, kütüphaneciler ve kullanıcılar için travma önleme ve travmayla başa çıkabilme yaklaşımının benimsendiği kütüphanelerin oluşturulması gerektiğini ele alan çalışmalar da yer almaktadır. Bu görüşü benimsemek, kütüphanelerde kullanıcıların ve çalışanların duygusal ihtiyaçlarına daha duyarlı bir şekilde yanıt vermeyi ve daha kapsayıcı bir ortam oluşturmayı amaçlar. Substance Abuse and Mental Health Services Administration (2014) tarafından travmaya dayalı yaklaşım konseptiyle hazırlanan Travma Bilinçli Bakım İlkeleri (Principles of Trauma-Informed Care) kapsamında altı ilke belirlenmiştir. Wahler (2023, s. 458-460) tarafından bu ilkeler halk kütüphanelerini “travma konusunda bilgilendirilmiş” merkezlere dönüştürmek amacıyla aşağıdaki açıklamalar doğrultusunda uygulanması gerektiği önerilmiştir:

- **Güvenlik:** Kütüphanede herkesin kendini değerli hissettiği ve saygı gördüğü bir ortam oluşturmak gerekir. Ayrıca fiziksel ve psikolojik güvenliği sağlamak adına tehlikeli durumları önlemek ve hızlı yanıt verebilmek için net sınırlar belirlenmeli ve tehditlere karşı önlemler alınmalıdır.
- **Güvenilirlik:** Kütüphanenin politikaları, eylemleri ve uygulamaları belirtilen değerlere uygun olmalıdır. Karar alma süreçlerinde şeffaflık sağlanmalı ve davranış ihlallerine karşı net ve tutarlı olunmalıdır.
- **Akran Desteği:** Kütüphanede kullanıcılar ve çalışanlar için mentörlük veya destek grupları oluşturularak deneyim paylaşımı ve birbirini teşvik etme imkânı sunulmalıdır.

- İşbirliği ve Karşılıklık: Kütüphanede hiyerarşiyi mümkün olduğunca azaltmak ve ortak karar alma süreçlerini teşvik etmek önemlidir. Kullanıcı ve çalışan geri bildirimlerine değer verilmeli ve toplum ihtiyaçlarına yönelik işbirliği içinde hareket edilmelidir.
- Güçlendirme, Söz Hakkı ve Seçim: Tüm kullanıcıların ve çalışanların hizmet planlama, politika hazırlama ve uygulama süreçlerine katılımına fırsat tanınmalıdır. Marjinalleştirilmiş veya baskı altında olan gruplar önceliklendirilmelidir.
- Kültürel, Tarihsel ve Toplumsal Cinsiyet Konuları: Travma deneyimini etkileyen kültürel bağlamı hatırlamak ve bireyin toplum ve kültür içindeki konumu ve ekonomik durumu gibi demografik faktörleri düşünmek çok önemlidir. Marjinalleştirilmiş gruplara zarar vermemek için kararlar eşitlikçi bir şekilde alınmalı hem çalışanlar hem de kullanıcılar arasında kültürel ve kültürlerarası bağlantıların kurulmasına yardımcı olmak için fırsatlar oluşturulmalıdır.

Uluslararası literatürde ele alınan bir diğer konu ise kütüphanelerin PİY hazırlıkları kapsamında yapacağı iş birliği çalışmaları olmuştur. Ortaklıklar, özellikle halk kütüphanesi kullanıcılarının karmaşık ve geniş yelpazedeki ihtiyaçlarını karşılamaya başlamak için gerekli bir adımdır (Provence ve diğerleri, 2021). Bu konuda Hall ve McAlister (2021, s. 943) PİY uygulamaları kapsamında halk kütüphanelerinin daha geniş bir kesime hizmet vermesi dolayısıyla dış kuruluşlarla PİY kapsamında kalıcı ortaklıklar kurabildiklerini; akademik kütüphanelerin ise genellikle üniversite bünyesindeki diğer departmanlarla kısa süreli iş birlikleri yaptığını belirtmiştir.

Ulusal literatürde PİY konusunun son yıllarda meslek odaklı bir yaklaşımla eğitim (Kılıç, 2020; Bayındır, 2022) ve sağlık (Kılıç ve Şimşek, 2018; Özyer ve Dinçer, 2020) çalışanları; dönem odaklı yaklaşımla ise deprem (Yıldız ve Akkoyun, 2023) ve COVID-19 (Kurşun ve diğerleri, 2023) bağlamında ele alındığı çeşitli araştırmalar görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların sayısında artış olduğu görüldüğü de henüz PİY'in kütüphaneler kapsamında ele alınmamış olması önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Diğer taraftan, 6 Şubat 2023'te gerçekleşen deprem sonrasında çadır kent ve konteynerin yer aldığı bölgede diğer illerden gelen 36 gezici kütüphane ve Milli Eğitim Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı psikososyal destek ve eğitim çadırlarının birbirine yakın noktalarda konuşlandırılmıştır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023, s. 52). Bu uygulamanın psikolojik destek konusunda kurumlar arasında işbirliğinin gerekliliği konusunda farkındalığının arttığını ortaya koyan önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın Konusu ve Önemi

Bu çalışmanın konusu, halk kütüphanesinde çalışan kütüphanecilere PİY becerileri kazandırmanın önemini vurgulamaktır. Bu amaçla 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremin ardından bu bölgede gönüllü olarak görevlendirilen kütüphanecilerin deprem bölgesindeki deneyimleri üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır.

Bilginin ve erişim yollarının hızla değişen dünyasına paralel olarak, halk kütüphanesinde çalışan kütüphanecilerden beklenen yetkinliklerin kapsamı her geçen gün genişlemektedir. Bu artış mesleğin misyonunu tam anlamıyla yerine getirme çabalarının bir sonucu olarak düşünülebilir. Günümüzde, dünya genelinde birçok halk kütüphanesi geleneksel kütüphane hizmetlerinin yanında küresel ya da yerel ölçekte ortaya çıkan gelişmelere bağlı olarak kısa sürede yeni hizmetler planlamakta ve sunmaktadır. Örneğin, olumsuz etkilerini 2008 yılından itibaren göstermeye başlayan küresel ekonomik kriz Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nde toplumlarının beklentilerinde çeşitli değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu durum bu ülkelerdeki halk kütüphanelerinin kullanıcı sayısında büyük artışa neden olmuş, kullanıcıların ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda belirli mesleklerle ilgili kaynak ve hizmetler geliştirilmiştir (Rooney-Browne, 2009, s. 348). Günümüze daha yakın bir tarihte ise, COVID-19 sırasında ve sonrasında halk kütüphanelerinin temel misyonlarını sürdürebilmek adına dijital okuryazarlığı destekleyecek hizmetler uygulamaya konulmuştur (Smith, 2020). Buna göre, halk kütüphaneleri toplumda oluşan yeni beklenti ve ihtiyaçlara bağlı olarak hızla hizmet planlanan ve uygulanan mekânlara dönüştüğü söylenebilir. Fraser-Arnott (2022, s. 249) tarafından belirtildiği gibi günümüzde halk kütüphaneleri topluma hizmet anlayışı ile bireylerin ve toplulukların yaşamlarını değiştirme ve zenginleştirme misyonuna sahiptir.

DSÖ, savaş ve devam eden çatışmalar ile 2023 yılı başında bölgede yaşanan depremin etkilediği Türkiye ve Suriye'deki birçok insanın ruh sağlığının bozulmasına neden olduğunu, bu bireylerin çoğunun yardım almadan iyileşebileceğini tahminen beş kişiden birini önümüzdeki 10 yıl içinde akıl sağlığı sorunu yaşayabileceğini belirtmiştir (World Health Organization, 2023). Bu gerçeklik, kamu yararına hizmet veren pek çok kurum gibi kütüphanelerin de kendilerini "biz bu noktada ne yapabiliriz" şeklinde sorgulamasına yol açmıştır. Yorulmaz ve Karadeniz (2021, s. 396) Türkiye'nin coğrafi konumu nedeniyle her yıl birçok afetle karşı karşıya olduğunu ve afetlerden sonra belirecek psikososyal sağlık sorunlarının önlenmesi ve azaltılması için toplumun her kesimine afetlere hazırlık aşamasında eğitim ve danışmanlık verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Olumsuz gelişmeler ve psikolojik sorunlarla ilgili toplumsal farkındalık eksikliği, Türkiye'de daha etkili bir PİY uygulamasının gerekliliğini göstermektedir. Bugün gelinen noktada, Türkiye'de PİY neredeyse herkesin ve her kuruluşun gündeminde

olması gereken bir konu haline gelmiştir. Ancak, toplumun her kesimiyle sürekli iç içe olan, bilgi arama sürecinde kullanıcılara rehberlik eden kütüphaneciler için ise bu konu kritik derecede önemlidir. Söz konusu önem aynı zamanda çalışmanın çıkış noktasının da önemidir.

Araştırmanın Amaç ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı, seçili örneklem üzerinden kütüphanecilerin PİY becerilerine sahip olmalarının önemini ortaya koymak ve bu konudaki sorunları ele alarak çözüm önerileri sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde aşağıda sunulan dört soruya yanıt aranmıştır:

Kütüphaneciler PİY konusunun önemi hakkında farkındalık sahibi midir?

Kütüphanecilerin PİY uygulamalarını kullanma becerisine ilişkin durumları nedir?

PİY'in kütüphanecilerden beklenen yetkinlikleri arasındaki yeri nedir?

Deprem bölgesindeki kullanıcıların beklenti ve ihtiyaçları üzerinden, PİY bağlamında kütüphanecilerden istenen bilgi ve beceriler hangi temalarda yoğunlaşmıştır?

Çalışmada nitel bir araştırma deseni olan fenomenolojik yöntem kullanılmıştır. Bu desenin amacı, katılımcıların bir olguya, deneyime ya da duruma ilişkin deneyimlerini kapsamlı bir şekilde inceleyerek ortaya çıkan temaları ve örüntüleri belirlemektir (Patton, 2014, s. 104). Araştırmanın veri toplama süreci, deprem bölgesinde gezici kütüphane hizmetinde bulunmuş gönüllü katılımcılarla yüz yüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir.

Görüşme formunun, katılımcıların PİY hakkında sahip olduğu bilgi ve kütüphane hizmetleriyle olan ilişkisini ortaya çıkaracak bir düzende hazırlanması hedeflenmiştir. Ayrıca görüşme formu katılımcıların konuya ilişkin duygu ve düşüncelerini deneyimleri üzerinden, kanıta dayalı anlatabilmelerini kolaylaştıracak yaklaşımla yarı yapılandırılmış açık uçlu sorularla oluşturulmuştur. Görüşme formunun hazırlanması sürecinde Bilgi ve Belge Yönetimi ve Psikoloji bölümlerinde görevli iki öğretim üyesinden görüş alınmıştır. Hazırlanan soru setinin ilk versiyonunun kontrolü için deprem bölgesinde kütüphanecilik hizmeti vermiş bir kütüphaneci ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot çalışmada alınan cevaplar araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu aşamada, pilot uygulamada elde edilen sonuçlara bağlı olarak soruların daha anlaşılır ve kapsayıcı olabilmesi için çeşitli düzenlemeler yapılmış ve soru formuna son hâli verilmiştir.

Araştırmanın görüşme formunda yer alan sorular:

Soru 1: Deprem bölgesinde verilen kütüphane hizmetleri kütüphanecilerin kullanıcı hizmetlerinde farklı bir deneyim edinmelerine neden oldu. Deprem bölgesindeki kütüphane hizmetlerinde kullanıcıların beklenti ve ihtiyaçları ile ilgili gözlemleriniz nelerdir?

Soru 2: Halk kütüphanelerinde okuyucu hizmetleri kapsamında danışma ve ödünç verme gibi hizmetler sunuluyor. Deprem bölgesinde bu hizmetlerin dışında hangi hizmetler sundunuz?

Soru 3: Deprem sonrasında toplumda stres, korku, kaygı, öfke, depresyon ve suçluluk gibi belirtilerin arttığı bilinmektedir. Depremzede kullanıcılarda bu türden travma belirtilerini gözlemlediğiniz durumlar oldu mu? Bu gibi durumlarda tavrınızı belirlerken nasıl bir yol izlediniz?

Soru 4: Deprem herkes için farklı açılardan bazı yetersizlikleri ortaya koydu. Depremzedelere hizmet sunma sürecinde kendinizi yetersiz hissettiğiniz durumlar oldu mu?

Araştırmanın evrenini, halk kütüphanelerinde çalışan ve 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremin ardından deprem bölgesine gönüllü olarak giden kütüphaneciler oluşturmaktadır. Yetkililer tarafından yapılan açıklamaya göre, deprem bölgesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı 38 gezici kütüphanede araç şoförleri, diğer yardımcı personel ve kütüphanecilerden oluşan 150 kişilik personel grubu dönüşümlü olarak hizmet sunmuştur (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023, s. 52). Araştırmanın verilerinin toplandığı tarihten sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Şubat 2024 tarihinde yayınlanan 2023 Yılı İdare Faaliyet Raporu'nda deprem bölgesinde 48 gezici kütüphane ve 250'nin üzerinde kütüphane personelinin görev yaptığı belirtilmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024). Bu grup içerisinde, belirlenen amaçlara ulaşabilmeyi sağlayacak verileri toplamak için Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünden mezun olan gönüllüler araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmanın literatür bölümünde de ele alındığı üzere, PİY konusunda bilgi ve beceri sahibi olmak toplumda yer alan herkesin sahip olması gereken önemli bir yetkinliktir. Araştırmanın sonuçlarının bilgilendirme alanının eğitimden uygulamaya kadar tüm aşamalarını değerlendirmeyi mümkün kılacağı dikkate alındığında, örneklemin deprem bölgesine gönüllü olarak katılan Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunu kütüphanecilerden oluşmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Görüşmelere başlamadan önce aday katılımcılara araştırmaya dâhil olma şartlarını taşıdıklarının kontrolü için araştırma hakkında gerekli bilgilendirme yapılmış ve gönüllülük onayı alınmıştır. Katılımcıları belirlemek için kartopu örnekleme tekniği (Patton, 2014, s. 194) tercih edilmiş, her katılımcıya bölgede görevli olan başka hangi kişilerle görüşme yapılabileceği sorulmuştur.

Araştırmada öncelikli sınırlılık olarak örneklem kapsamında yer alan kütüphanecilerin farklı şehirlerde yaşıyor olmaları nedeniyle, araştırmacıyla bir araya gelmede yaşanan zorluklar olduğu söylenebilir. Aynı bölgede gönüllü kütüphanecilik hizmeti veren kütüphanecilerin tamamına ulaşılammış olması ise araştırma sonuçları arasında bölgesel deneyimlerin kapsamlı bir şekilde ele alınmasına engel olmuştur. Bir diğer önemli sınırlılığın da görüşme esnasında katılımcıların yaşadığı yoğun duygusal anlarda gerçekleşen kırılmaların olduğu söylenebilir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Görüşmeler katılımcıların kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlamak amacıyla tercih ettikleri zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk görüşmesi 21 Eylül 2023 tarihinde, son görüşmesi ise 20 Ekim 2023 tarihinde gerçekleşmiştir. Görüşmeye başlamadan önce her katılımcıya araştırmanın amaçları açıklanmış, ayrıca kişisel ve kurum bilgilerinin paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Görüşmenin başlangıcında, konu hakkında konuşmaya teşvik edici sorular, ardından ayrıntılandırılan sorular yöneltilmiştir. Görüşmede gerektiği zamanlarda katılımcılara fikirlerini daha ayrıntılı bir şekilde açıklayabilmelerini sağlayabilecek yarı yapılandırılmış sorular iletilmiştir. Katılımcıların onayıyla, görüşme bilgisayar programıyla anlık olarak metne dönüştürülmüştür. Ayrıca, görüşme bittikten sonra katılımcılara cevapları özetlenmiş, eklemek ve sormak istedikleri konular sorulmuştur. Görüşmeler 25-40 dakika arasında sürmüştür.

Fenomenolojik yöntemin tercih edildiği araştırmalarda ele alınan fenomeni tüm yönleriyle deneyimleyen heterojen bir grupta çalışıldığından, 3-4 kişi ile 10-15 kişi arasında katılımcının yeterli olduğu belirtilmektedir (Creswell, 2013, s. 78). Bu araştırmada görüşme süreci verilerden elde edilen temaların tekrara dönmeye başlamasına kadar devam etmiş ve dokuzuncu katılımcının ardından veri toplama sürecinin durdurulmasına karar verilmiştir.

Araştırma verilerinin incelenmesinde betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem kapsamında, Yıldırım ve Şimşek'in (2016, s. 239) de belirttiği gibi katılımcı görüşlerinin incelenmesi neticesinde elde edilen bulgular yorumlanmış, ayrıca bazı dikkate değer verileri çarpıcı bir biçimde aktarmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Bu yöntem, yazılı belgelerde veya film, fotoğraf vb. diğer iletişim araçlarında yer alan içerik ya da bilgileri analiz etmeyi içerir (Neuman, 2020, s. 109). Bu yaklaşım, bilgi kaynağının işlenmesi sonucunda içerisindeki mesajların ortaya çıkarılmasına dayanmaktadır (Bilgin, 2006, s. 11). Katılımcıların gizliliğini sağlamak amacıyla, katılımcılar 1'den 9'a kadar verilen numaralarla kodlanmıştır.

Görüşmelerde toplanan veriler Giorgi'nin (1997, s. 245) tanımlayıcı fenomenoloji analizleri için önerdiği adımlar izlenerek incelenmiştir. Buna göre, tüm nitel yöntemlerin izlemesi gereken en az beş temel adım bulunmaktadır: (I) sözlü verileri toplama,

(II) veriyi okuma, (III) veriyi bölümlere ayırma, (IV) veriyi bir disiplin perspektifinden düzenleme ve açıklama ve (V) veriyi akademik topluluğa iletmek üzere sentezleme veya özetleme. Analiz neticesinde ortaya çıkarılan sonuçlara olan güveni artırmak ve inanılabilirliğine katkıda bulunmak amacıyla üçgenleme stratejisinden yararlanılmıştır (Patton, 2014, s. 556). Bu strateji kapsamında veri kaynaklarının tutarlılığı incelenmiş, elde edilen bulgular iki uzman tarafından kontrol edilmiş ve ayrıca bulgulara ilişkin yapılan yorumlar çoklu bakış açısıyla tekrar ele alınmıştır.

Bulgular ve Yorum

İlk aşamada katılımcılara demografik bilgilerine yönelik sorular yöneltilmiştir. Buna göre, araştırmaya gönüllü olarak katkı sağlamayı kabul eden katılımcılar beş kadın ve dört erkekten oluşmaktadır. Katılımcıların kütüphanecilik mesleğindeki kariyerleri 3 yıl ile 37 yıl arasında değişmektedir. Araştırmanın örneklemini sekiz farklı şehirden deprem bölgesindeki Hatay, Osmaniye, Malatya, Adıyaman ve Kahramanmaraş illerine gönüllü kütüphane hizmeti sunmak için giden kütüphanecilerden oluşmaktadır. Katılımcıların Kahramanmaraş Pazarcık depreminden sonra depremin etkilendiği bölgedeki gönüllü hizmet süreleri 8 ile 40 gün arasında değişmektedir. Katılımcıların tamamı PİY eğitimi almadığını ama almak istediğini belirtmişlerdir. Katılımcıların 21 Şubat 2023 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından çevrim içi ve yüz yüze gerçekleştirilen deprem sonrası psikososyal yaklaşım ve psikolojik ilk yardım konularında verilen eğitimlere katılmadıkları tespit edilmiştir.

Katılımcılardan demografik bilgilerin alınmasının ardından, sırasıyla soru formunda yer alan görüşme sorularını yanıtlamaları istenmiştir. İlk olarak katılımcılardan deprem bölgesindeki kullanıcıların farklılaşan tutum ve davranışlarına dair gözlemlerini anlatmaları istenmiştir. Bu amaçla her katılımcıya yöneltilen ilk soru, “Deprem bölgesinde verilen kütüphane hizmetleri kütüphanecilerin kullanıcı hizmetlerinde farklı bir deneyim edinmelerine neden oldu. Deprem bölgesindeki kütüphane hizmetlerinde kullanıcıların beklenti ve ihtiyaçları ile ilgili gözlemlerinizi nelerdir?” şeklinde olmuştur. Yöneltilen bu soruyla katılımcıların deprem bölgesinde çalıştıkları dönemi hatırlayarak daha sonraki soruları yanıtlamalarını kolaylaştırmak amaçlanmıştır. Alınan yanıtların genel olarak benzerlikler taşıdığı söylenebilir. Bunlar arasında K5’in de belirttiği gibi “kitap ödünç alıp verme işlerini yaptık, hatta yeni kullanıcılar bile kazandık.” şeklinde görüşler yer almış olsa da verilerden yola çıkarak, taleplere bağlı olarak temel kütüphane hizmetlerinden önce insanları dinleme, onlarla sohbet ederek dayanışma içinde olduklarını hissettirme çabalarının yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda katılımcılardan gelen bazı yanıtlar şunlardır:

K1 “[Kullanıcılar] her seferinde ne kadar mutlu olduklarını söylediler. Bizi orada gördükleri için tamamen psikolojik olarak o yalnızlığı hissetmemek adına orada olmamız bile onlar için çok güzel bir şeydi, bunu her seferinde

de zaten dile getirdiler. Doğrudan bir kütüphane hizmeti beklentisi yoktu. [...] daha çok çocuklarla, mesela oyunlar üzerinden bir araya geldik, oyunlarla beraber onlarla kaynaştık, konuştuk.”

K5: “ [...] dertleştığımız çok insan oldu. [...] terapist değiliz ama terapist gibiydik. Onlar anlattı biz dinledik. Mesela, bize dinlemeniz bile bizim için önemli bir şey dedikleri zamanlar oldu.”

K6: “Kütüphane normal bir zamanda ne tür şeyler yapıyorsa orada da aynı şeyleri yaptık. Tabi orada biraz fiziksel ihtiyaçlar daha ön plana çıkıyordu. Su isteyen oluyor ya da boya isteyen oluyordu. Çocuklar için kitap isteyenler, ders çalışma kitapları isteyenler oluyordu. Aslında birinci olarak oradaki vatandaşların istekleri bu tarzdaydı.”

K7: “Özel, belki de normal şartlarda bahsetmeleri beklenmeyen şeyleri rahat konuşuyorlardı. Yani ister istemez bizde onları dinliyorduk, şahit oluyorduk bu tür şeylere. Büyük bir ihtimal rahatlamak, stres atmak gibi bir dertleri vardı. Bunun sonuçlarıydı aslında.”

K9: “Daha önceki yaşamlarıyla alakalı, okulda geçirdikleri vakitle alakalı muhabbetimiz oldu. Onların da beklentileri zaten daha çok o yöndeydi. Depremi bir yandan anlatmak istiyorlar ama hep onlara bir acı veriyor hani o yüzden bahsetmek onlara iyi gelmediğinden biz daha çok diğer tarafı böyle eğlence yönüne ağırlık vermek istedik. Ama onlar anlatmak herhalde dinletmek istiyorlardı ya da dinlemek istiyorlardı. Onlara iyi gelmiyor diye düşünüyorduk, biz onları uzaklaştırmak istedik ama onlar herhalde birilerinin kendilerini dinlemesini istiyordu.”

İkinci soruda ise katılımcılardan deprem bölgesinde sundukları hizmetleri anlatmaları istenmiştir. Bu amaçla katılımcıların hepsine “Halk kütüphanelerinde okuyucu hizmetleri kapsamında danışma ve ödünç verme gibi hizmetler sunuluyor. Deprem bölgesinde bu hizmetlerin dışında hangi hizmetler sundunuz?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamı deprem bölgesindeki hizmetleri ağırlıklı olarak çocuk kullanıcıların taleplerine bağlı olarak şekillendirdiklerini belirtmiştir. Çoğunlukla sunulan hizmetlerin kitap okuma etkinliği, drama etkinliği, çeşitli yarışmalar, spor aktiviteleri, atölye faaliyetleri (origami, uçurtma yapma, hamur oyunları vb.) ve film gösterimlerinden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. İlk soruya verilen yanıtlardan seçilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

K1: “Çocuklarla kaynaştık sonra kendileri talep etmeye başladı. Bunu yapmayacak mıyız, şunu yapalım diye istekleri söylemeye başladılar. Mesela geceleyin kütüphane etkinliklerini kendileri istediler. Geceleri kapatıyoruz, geceleyin kütüphanede olalım biz size buranın hikâyesini anlatmak istiyoruz dediler. Eski tarihli bir hikâyesi vardı onu anlattılar. Bir akşam top oynadık,

ertesı akşam tekrar bu akşam ma yapmıyor muyuz dediler.”

K4: “[Kullanıcı] gelip size sınıksı sarılıyor ve sen de sarılıyorsun, hani sözle bir takım şeyler olmuyor bazen.”

K5: “Palyao ayarlayıp orada bir sokak oyunu etkinliği hazırlamıştım. [Bu etkinlik] oranın havasını gerçekten değiştirmişti. Çocukların çuvalın içine girip birbirleriyle yarışmaları, pamuk prensesi görüp orada bir masalın içinde kendileri hissetmeleri gerçekten onları farklı bir diyara götürdü diyebilirim.”

K6: “Film izleniyordu. En çok maçlar ilgi topladı. Beraber ma izledik. Onun dışında günlük normal, aktiviteler işte yüz boyama, resim çizme gibi çeşitli oyunlar, satranç, normal sokak oyunları oynadık.”

K7: Projektörümüz vardı, perdemizi vardı. Çocuklarla flash bellekteki daha önceden belirlenmiş olan çizgi filmleri yemekten sonra izliyorduk. Çok sevdiler, talep artınca saati 10.00’a çıkarttık.”

K8: “Travmayı atlatmaları için biz daha çok çocuklara etkinlik üzerinde çalıştık. Kütüphanecilik faaliyetlerini biz orada bu şekilde yaptık. Kitap ödünç alma verme de kitap okuma etkinliğimiz de vardı.”

Katılımcılar bu noktada gezici kütüphanelerden başka konularda destek istendiği durumların da olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar arasında K4 deneyimini řu sözlerle aktarmıştır:

K4: “İnsanların ihtiyaçlarını sağlamak için getirdikleri malzemeleri kütüphanede dağıtmak istiyorlardı. Başka kurumlar da vardı ama benim olduğum dönemde kütüphanede dağıtmamızı istediler. Gezici kütüphaneye güvendikleri için tercih ettiklerini düşünüyorum. Çünkü izdiham oluşuyordu ve biz bu durumları yönetmede başarılıydık. Bu nedenle gönül rahatlığıyla malzemeleri bırakıyorlardı, biz de ihtiyacı olan yerlere dağıttık.”

Katılımcılar gezici kütüphaneye gelen kullanıcılarla gerçekleşen sohbet ortamlarında şikâyetlerinin yanında onların beklenti ve ihtiyaçlarını da öğrenebildiklerini belirtmişlerdir. Konuşmalarda dile getirilen taleplerin daha çok temel ihtiyaçlar olduğu ifade edilmektedir. K6 görüşmede kullanıcıların “[...] suyumuz yok, biz hala çadırdayız, konteynıra geçemedik [...]” şeklindeki problemlerini dinlediklerini belirtmiştir. Ayrıca, çadır kentte ya da göçmenlerin yoğun olduğu bölgelerde gezici kütüphane hizmeti sunan katılımcıların görüşleri arasında farklılıklardan ya da yetersizliklerden kaynaklı yaşanan problemlere yer vermiştir.

Katılımcı K4 yanıtları arasında “Suriyeli göçmenler ve dil bilmeyen, Türkçe konuşmayan çocuklara da aynı hizmeti bir şekilde sunabilmemiz gerekiyordu.” ifadesini paylaşmıştır. Jacobs (2016, s. 2)’un belirttiği gibi stresli olaylarla başa çıkabilmek ve bireylerin yaşadığı zor zamanlarında ortaya koyduğu tepkileri yönetme süreçleri her kültürde farklı özellikler taşımaktadır. Bu bağlamda yanıtlar arasında önemli sayılabilecek verilere ulaşılmıştır. Bu konudaki önemli bir diğer çalışma kapsamında ise Uribe Guajardo ve diğerleri (2016, s. 8) Avustralya’ya en çok mülteci başvurusu yapan ülkeler arasında yer alan Irak’tan gelen mültecilerin profesyonel yardım arama olanaklarını geliştirmek için bir yönerge oluşturmuştur. Ruh sağlığı sorunları veya krizleri yaşayan Iraklı mültecilere sunulacak psikolojik PİY müdahalelerinde dikkate alınması gereken kültürel hususların belirlendiği bu araştırmada sonuçlar dört tema altında sunulmuştur:

Avustralya’daki Irak kültürü ve topluluğu hakkında bilgi;

Irak kökenli bireylerle etkili iletişim kurma yöntemleri;

Bu gruptaki zihinsel sağlık sorunlarına dair geleneksel inançlar ve olumsuz tutumlar;

Yerleşmiş Iraklı mültecilerde bulunabilen profesyonel yardım arayışına yönelik ortak engeller.

Görüşme formunda yer alan üçüncü soruda katılımcıların depremde kullanıcılar herhangi bir travma belirtisini gözlemedikleri durum olup olmadığı, eğer olduysa bu durumu nasıl yönettikleri üzerinde durulmuştur. Bu amaçla katılımcılara “Deprem sonrasında toplumda stres, korku, kaygı, öfke, depresyon ve suçluluk gibi belirtilerin arttığı bilinmektedir. Depremde kullanıcılar bu türden travma belirtilerini gözlemediğiniz durumlar oldu mu? Bu gibi durumlarda tavrınızı belirlerken nasıl bir yol izlediniz?” sorusu yöneltilmiştir. Gezici kütüphane hizmetlerinden genel olarak çocukların faydalanması dolayısıyla katılımcıların değerlendirmelerinde ağırlıklı olarak çocuklara yer verdikleri görülmüştür. Bu soruya her katılımcı en az bir deneyimiyle katkı sağlamıştır. Bu sonuç bile deprem bölgesindeki kullanıcıların travma yoğunluğunu ortaya koyan önemli göstergelerden birisi olarak kabul edilebilir. K7, gezici kütüphaneye gelen bireylerin gerginlik ve korku içinde olduklarını, iletişim kurmaya çalıştığı bir kullanıcıyla arasında geçenleri “[...] çok mutsuzlardı, mesela birine kendinizi nasıl hissediyoruz dediğimde, ‘duygularımızı kaybettik’ dedi” şeklinde anlatmıştır. Üçüncü soru kapsamında sunulan örneklerin çoğunluğu katılımcıların kütüphane hizmeti sunduğu esnada yaşanan artçı deprem anındaki gözlemlerinden oluşmaktadır. Yaşanan bu artçılar zaten travma etkisinde olan bireylerin içinde buldukları durumu ortaya koymalarını tetikleyen bir gelişme olarak düşünülebilir.

K1, kullanıcılardaki travmayı gözlemlediği bir anı “[Aralıklı olarak] kontağı açıp arabayı şarj etmemiz gerekiyordu [...] motoru kapattığımızda araba titreyerek kapanıyordu bazı çocuklar bundan çok korkuyordu. Deprem olduğunu falan sanıyorlardı.” sözleriyle anlatmıştır. Bu cevabın ardından katılımcı “Bu olay yaşandığında ne yaptınız? İlk tepkiniz ne oldu?” şeklinde iletilen soruya, “Hemen açıklamasını yaptık. Korkmanıza gerek yok sadece kontağı kapattık dedim. Bu olayı yaşadktan sonra anons yapmaya başladım. Çocuklara söylüyordum bakın şimdi kontağı kapatacağım, korkmayın sakın, araba titreyecek diyordum.” cevabını vermiştir. PİY aşamalarında da belirtilen travma yaşayan kişilerle kurulacak iletişimde dikkatli olunması gerektiği vurgusu bu örnekte gerçeğe dönüşmüştür. Yaşanan bu durum, görüşme sürecinde katılımcıların bazı şeyleri orada deneyimleyerek öğrendik şeklindeki ifadelerini destekleyecek bir örnek olarak da değerlendirilebilir.

Benzer bir anı deneyimleyen K9, “[...] depreme otobüsün içinde yakalanmıştık, 4.9 şiddetinde falandı. Otobüs çok sallanınca bazı çocuklar ağlamıştı.” sözleriyle yaşadıklarını anlatmıştır. Katılımcıya yöneltilen “O esnada ne yaptınız?” sorusuna “Sakin olun dedik, çocuklar sakın olun, dedik. Biz de çok korktuk otobüs sallandı, bazı kitaplar falan döküldü. Herkes böyle telaşa kapıldı. ‘Sakin olun otobüs güvenli sıkıntı olmaz, otobüs devrilmez herhangi bir şey olmaz’ diye seslendik.” yanıtı vermiştir. Katılımcıların karşı karşıya kaldığı bu durumlar araştırmanın literatür kısmında değinilen kütüphanelerde güvenliği ve rahatlığı acil ve sürekli olarak sağlamanın, kullanıcılara fiziksel ve duygusal rahatlık hissi yaşatmanın (Brymer ve diğerleri, 2006, s. 19) ve tehditlere hızlı bir şekilde yanıt vermenin (Wahler, 2023, s. 458) gerekliliğini ortaya koymuştur. Kullanıcılarla birlikteyken artçı bir deprem yaşayan K9 yaşadıklarını şu sözlerle anlatmıştır:

K9: “Bir kere ufak bir deprem oldu, dört ya da beş büyüklüğünde diye hatırlıyorum. O anda biz arkadaşımla çok fazla şey yapamadık, korkmadık ama onlardaki korkuyu direk gördüm. Yani bir anda şok oldular. Buz kestiler bir anda. Bir yerlere tutunmaya çalıştılar. Bizim için ufak bir sallantıydı ama onlar için yani daha önce yaşadığı tecrübenin aynısını yaşayacak gibi zannettiler. Öyle bir korku vardı. Çığlık atmadılar ama bir yerlere sıkıca sarıldılar, tutundular, konuşmadılar bir süre.”

Kullanıcıların travmada olma durumuna karşı hazırlıklı olmak kütüphaneciler için önerilen yeni bir yetkinlik türü değildir ve gündemdeki yerini de korumaktadır. Literatürde kütüphane hizmetlerinde kullanıcının psikolojik durumunu ele alan gerek PİY müdahalesi (Hall ve McAlister, 2021; Wahler, 2023) gerekse bibliyoterapi (Öztemiz ve Tekinal, 2022) konularında güncel çalışmaların olması, bu konunun günümüzdeki önem ve gerekliliğini destekler niteliktedir. Fakat konuya araştırmanın üçüncü sorusunda verilen yanıtlar üzerinden bakıldığında, kütüphanecilerin olağanüstü durumlara karşı daha özel hazırlanmış olmaları gerektiği ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların tamamının kullanıcılarda gözlemlediği travma belirtileri, bu süreçte aldıkları aksiyonlar ve PİY

yaklaşımıyla birlikte yapılması gerekenler birlikte ele alındığında konunun önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Görüşmede son olarak kütüphanecilerin deprem bölgesinde kendilerini yetersiz hissettiği durumları anlatmaları istemiştir. Bu konuda katılımcılara yanıtlamaları için "Deprem herkes için farklı açılardan bazı yetersizlikleri ortaya koydu. Depremzedelere hizmet sunma sürecinde kendinizi yetersiz hissettiğiniz durumlar oldu mu?" sorusu yöneltilmiştir. Bazı katılımcıların yanıtlarında bu soruyu henüz deprem bölgesinde çalışmaya başlamadan önce zihinlerinden geçirdiklerini belirtmeleri konuya ilişkin farkındalık düzeylerinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Bu kişiler arasından K1 yanıtında "Ben aslında birazcık ürkerek gittim çünkü psikolojik bir eğitim almamıştım. Biraz da bu konularda hassasım, acaba [depremzedeler] bir soru sorduklarında nasıl davranmalıyım ya da birisi karşımda ağlarsa ne yapabilirim diye düşünmüştüm." ifadesine yer vermiştir. K8 ise deprem bölgesine giderken yol boyunca diğer gönüllü kütüphaneciyle aralarında "Bilmediğimiz bir bölgeye gidiyoruz. Dikkatli olmalıyız oradaki insanlarla iletişim kurarken." şeklinde konuşmalar geçtiğini belirtmiştir. Katılımcı K9 ise artçı deprem anında ağlamaya başlayan çocuklara yaklaşımını "fiziksel olarak dokunarak, sarılarak sakinleştirmedik. Çünkü [...] o bölgeyi bilmiyordum, çocuklarla hep mesafeyi korudum." şeklinde anlatmıştır. Katılımcının hizmet sunma sürecindeki bu tutumu Sim ve Wang'ın (2021) PİY geliştirme çalışmalarında üzerinde dikkatle durulması gerektiği unsurlar arasında yer verdiği toplumun kültürel, sosyal ve manevi değerleri ile örtüşmektedir.

Katılımcılar görüşmeler sırasında, genel olarak deprem bölgesindeki kütüphane hizmetleri sürecinde bazı özel durumlarda ne yapacaklarını bilmediklerinden, ikileme kaldıklarını vurguladıkları deneyimlerden söz etmişlerdir. Söz konusu beyanlardan bazıları şu şekildedir:

K1: "Bu konuda kendimi gitmeden önce çok yetersiz hissetmişim ama birebir kullanıcılarla oradaki insanlarla karşılaştınca çok fazla gereksiz yere aslında telaşa düştüğümü düşündüm. Çünkü sonuçta hepimiz insanız ve aslında o benzer duyguları yaşıyoruz. Onların istediği sadece empati kurmak ve dinlenmek. [...] insanlar soruyordu, bırakıp gidecek misiniz, araçta gidecek mi? Bunun kaygısını çok yaşadım aslında onlara bununla alakalı bir cevap verme konusunda sıkıntı çektim. Herkes gidip bizi unutacaklar şeklinde sitemleri vardı. Bu sorulara cevap verememişim."

K2: "Bize AFAD ve bakanlık tarafından gönderilen eğitim videoları ve kitapçıklar vardı. Bunlar inceleyerek, okuyarak gittik. Bu kaynaklar önemli bir aşamayı ama bunların da bir yere kadar işe yaradıklarını deneyimleyerek gördük."

K4: "Cevap vermekte zorlandığım anlar oldu. [...] altıncı yedinci sınıfa giden bir çocuk üzerine mont giymişti ne kadar güzel senin montun dedim, benim değil dedi. Zor bir andı benim için."

K9: "Mesela travma yaşamış, çok yakın birisini annesini ablasını babasını kaybetmiş çocuklar vardı. Onlara yaklaşıırken insani olarak yaklaştık ama ya doğru bir şekilde yaklaşmayı mesela eğitimini alsaydık çok daha güzel olurdu. Biz tamamıyla doğaçlama, hani oraya giderken ne yapacağımızı bilmiyorduk ama hani böyle deneye deneye, öğrenene öğrenene yaşadık. Bunun eğitimini alsaydık daha iyi olabilirdi. Travma yaşamış birisine nasıl yaklaşabiliriz diye bir eğitim alsaydık çok daha güzel olurdu."

Katılımcılar arasında, etkinlik planlama ve uygulama konularında yetersiz olduğunu belirtenler, bu konudaki yetkinliklerinin limitli olması nedeniyle kendilerini eksik hissedenler de bulunmaktadır. Söz konusu duygu durumu şu şekilde ifade edilmiştir:

K8: "Çocuklarla daha çok etkinlik yapmak isterdim. Bazı konuları tam bilmiyordum, mesela drama etkinliğini. Bazı dördüncü beşinci sınıfa gelmiş çocuklar tam olarak okumayı bilmiyordu. Keşke dedim, bunun eğitimini alsaydım da bu çocuklara okumasını yazmasını düzgünce öğrete bilsem, bunu çok istedim."

Katılımcı K2, K3, K6 ve K7'nin yanıtları arasında, yetersiz kaldıkları konuların yanında, travma yaşamış bir topluluğa hizmet sunma konusunda eğitilmiş olmanın önemini deneyimleri üzerinden vurguladıkları açıklamalar mevcuttu:

K2: "Ben oraya gidecek olan insanların birazcık soğukkanlı insanlar olabilmesi gerektiğini düşünüyorum."

K3: "Buradaki şartlara uygun şekilde bir eğitim almış insanlara ağırlık verilseydi daha iyi olabileceğini düşünüyorum çünkü gerçekten herkese göre bir yer değildi. Ben aşırı zorlandım."

K6: "[...] çok yardımcı olmadığımızı hissettik. Mesleki eğitimler belki bu bağlamda çok yeterli değil daha donanımlı olsak aslında daha fazla yardımcı olma imkânımız olurdu."

K7: "Psikoloji konusunda eğitim almış olmak isterdim. Psikoloji konusunda onlara daha faydalı olmak isterdim. Onların yani biz belki de o onlar feryat ediyorlar işte teknik bir psikolojik bilgiyle onlara çok daha rahatlatacak çok daha faydalı olabileceken sadece dinlemeyle kalabiliyorduk. Yani dinleyip belki de onların duymak istemediği yanlış şeyler söyleyip farkına varmadan onların ruh hallerini de bozuyorduk. Onlara daha faydalı olmak için, bu insanlara nasıl davranır nasıl konuşulur nasıl yönlendirilir bu insanlar diye bilgi sahibi olmayı çok isterdim."

Katılımcılardan gelen yanıtlar, PİY becerisinin kütüphanecilerin sahip olması gereken mesleki yetkinlikler arasında olması yönünde güçlü kanıtlar sunmaktadır. Bununla birlikte katılımcıların ifadelerinde yer verdikleri deneyimler ve gözlemler arasında önemli benzerlikler olması ve mesleki yetkinliklerle ilgili olarak benzer güçlü ve zayıf yönleri işaret etmeleri, verilerin kapsamlı bir şekilde anlamlandırılmasına yardımcı olmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Toplumun her kesimine kapılarını açan halk kütüphaneleri, travmaya neden olan bir deneyim yaşayan kişiler için de önemli sığınaklardan ve toplumsal sağaltım merkezlerinden birisi olarak nitelenebilir. Uzun yıllardır bibliyoterapinin önemli uygulayıcıları arasında gösterilen kütüphanecilerin günümüzde kullanıcı hizmetleri kapsamındaki görev ve sorumlulukları aratarak devam etmektedir. Geleneksel kütüphanecilik hizmetleri içerisinde araştırma ve uygulama açısından görece az ele alınan PİY becerilerinin özellikle halk kütüphaneleri ve kütüphanecileri açısından önemi pandemi ve deprem felaketi sürecinde gündemde yerini almıştır.

Travmatik deneyimlere sadece afet, göç ya da savaşlar değil Jacobs'un (2011, s. 29) da belirttiği gibi kişisel saldırı, sevilen birinin ani ve beklenmedik ölümü veya tüm mal varlığınızı kaybetme durumları da örnek olarak verilebilir. Dolayısıyla PİY müdahalelerini belli bir olay ya da zaman dilimiyle sınırlamak doğru olmayacaktır. Özellikle günümüzde neredeyse herkesin kolaylıkla erişebildiği internet dünyasındaki kontrolü mümkün olmayan tetikleyici unsurlar problemin etki alanının oldukça genişlemesine neden olmaktadır. Kütüphanecilerin kullanıcı hizmetleri kapsamında doğrudan PİY, rehberlik ve diğer destek türlerinden faydalanmak amacıyla gelen kullanıcılar veya kütüphane sınırları içerisinde istemsizce travma belirtileri sergileyen kullanıcılara yardım amacıyla bilimsel ve etik sınırlar içerisinde aksiyon alması gerekebilir. Kütüphanecilerin PİY becerilerini aktif olarak kullanabilmeleri için bu süreci belirli bir yer, zaman dilimi ya da olayla sınırlamak doğru olmayacaktır. Australian Psychological Association (2013, s. 5) tarafından belirtildiği gibi, PİY müdahaleleri genellikle bir felaketin hemen ardından yapılmaya başlansa da bazen insanların bu konudaki ihtiyaçları aylar veya yıllar sonra ortaya çıkabilmektedir.

Araştırmada ayrıca "Kütüphaneciler PİY konusunun önemi hakkında farkındalık sahibi midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Katılımcıların tamamının cevapları arasında PİY eğitimi almadıklarını ama fırsat olursa almak istediklerini belirtmeleri, PİY'in önemi hakkındaki farkındalık düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu olumlu sonucun ortaya çıkmasının asıl nedeni, bizzat katılımcıların deprem bölgesi deneyimidir. Katılımcıların tamamının benzer türden bir felaket sonrası doğacak ihtiyaçları karşılamak amacıyla tekrar gönüllü olarak çalışabileceğini belirtmeleri, bu tespitin yanı sıra meslekle olan güçlü bağlarının olduğunu da göstergesidir.

Araştırmada “Kütüphanecilerin PİY uygulamalarını kullanma becerisine ilişkin durumları nedir?” sorusuna da yanıt aranmıştır. Gönüllü katılımcılardan elde edilen verilere göre deprem bölgesinde hizmet sunan kütüphanecilerin PİY eğitimi almamış olmalarından kaynaklı yetersiz kaldıkları durumların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu eksikliği daha az hissetme noktasında, katılımcı K4’ün uzun yıllar mesleki deneyime sahip olmasının bu zorlu süreci aşmada kolaylaştırıcı unsur olduğunu belirtse de kanıt niteliğindeki sonuçların değerlendirilmesiyle geliştirilecek yeni uygulamalara her zaman ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmada “PİY’in kütüphanecilerin sahip olması beklenen yetkinlikleri arasındaki yeri nedir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Katılımcıların tamamı yanıtları arasında deprem bölgesindeki hizmet süresince kullanıcıların geleneksel kütüphane hizmetleri taleplerinin sınırlı olduğu, daha çok kendileriyle diyalog kuracak kişilere ihtiyaç duyduğunu vurgulamıştır. Buna göre, kütüphanecilerden beklenen güçlü iletişim becerileri ve kriz durumunda kütüphaneci kullanıcı etkileşimini güçlendirmek amacıyla hazırlanan hizmet türlerinin PİY kapsamında yeniden yapılandırılması gerekliliği tespit edilmiştir.

Araştırmada son olarak “Deprem bölgesindeki kullanıcıların beklenti ve ihtiyaçları üzerinden, PİY bağlamında kütüphanecilerden istenen bilgi ve beceriler hangi temalarda yoğunlaşmıştır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Sonuçlar PİY eğitiminin gerekliliğini ortaya koyarken, katılımcıların hizmet sunulan bölgenin sosyal, kültürel ve coğrafi özelliklerini bilmesi gerekliliğini de göstermiştir. Bu konuda Sim ve Wang (2021) bağlama uygun bir PİY geliştirirken “yaş, cinsiyet, kültürel, politik, sosyal, ekonomik ve manevi bağlamların kesişimi” konularının dikkate alınması gerekliliğini vurgulamıştır. Ayrıca araştırmanın sonuçları, gönüllülerin dil becerisi, kriz yönetimi, planlama ve koordinasyon konularında da bilgi ve beceri sahibi olmaları gerektiğini ortaya koymuştur.

Araştırma sonucunda bulgular kütüphanecilerin deprem bölgesindeki kütüphanelerde hizmet verebilmek için psikolojik eğitim alması gerektiğini ortaya koymuştur. PİY uygulamalarında da önemi vurgulanan kültürel farklılık, empati ve karşısındaki kişiyi doğru anlama kavramları kütüphanecilerin lisans eğitimi dönemlerinde ve genel olarak kariyerlerinde devamlı gündemlerinde olan konulardır. Uzun yıllardır eğitim programlarında antropoloji, sosyoloji ve psikoloji gibi bireyi ve toplumu anlamaya yönelik derslere yer veren Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinin doğrudan PİY konulu bir ders içeriğine yer vermesi atılacak önemli adımlar arasında yer alabilir. Ayrıca meslek hayatına başlamış kütüphanecilerin PİY eğitimlerine katılmaları için teşvik edici programlar oluşturulabilir. Bu amaçla yapılan eğitim programları, eğitime katılan kütüphanecilerin PİY’in önemini daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir. Söz konusu eğitimler kütüphanecilerin afet sonrası yapılacak çalışmalara gönüllü olarak katılmada istekli olmalarını da kolaylaştıracaktır.

Araştırma sonuçları arasında önemle vurgulanması gereken nokta, katılımcıların tamamının PİY eğitimi almak istediğini vurgulamalarının yanında yine ihtiyaç duyulması halinde böyle bir amaç için kütüphanecilik hizmeti vermeye kesinlikle gönüllü olacaklarını belirtmeleri olmuştur. Birçok kurum ve kuruluş tarafından hazırlanan PİY eğitimleri şüphesiz çok faydalı sonuçların alınmasını sağlamaktadır. Ancak merkezine kütüphaneyi alan, uzman psikolog ve kütüphanecilerle birlikte hazırlanacak "kütüphane temelli PİY eğitimi" sorunların aşılmasına daha hızlı ve yerinde etki sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarının gelecekte, Türkiye'ye göç etmiş toplumların kültürel özelliklerini tanımlayan ve bu bağlamda PİY uygulaması önerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalara ilham olması beklenmektedir. Ayrıca gelecekte, kütüphaneci ve PİY konusunu ele alan kanıta dayalı farklı yöntemlerle yapılacak araştırmaların yayınlanması konunun ülkemizde daha iyi anlaşılmasına ve ihtiyaçlarımıza uygun yeni çözüm önerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Ek olarak, PİY'in hizmet içi eğitimlerle sınırlı kalmayıp, Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinin eğitim programlarında yer almasına katkı sağlayacak araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Teşekkür

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden, soruları içtenlikle cevaplayan fedakâr meslektaşlarımıza yürekten teşekkür ederim.

İzin

Etik Kurul İzni: Araştırmaya, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 08.08.2023 tarihli, 2023/14-01 karar numarasıyla etik kurul izni verilmiştir.

Kaynakça

- Akdeniz Üniversitesi. (2023). Acil durum danışmanlığı: Psikolojik ilk yardım çantası eğitimi. <http://pdrm.akdeniz.edu.tr/acil-durum-danismanligi-psikolojik-ilk-yardim-cantasi-egitimi/>
- Akkaya, M. A. (2020). Çalışma hayatına bağlı psikososyal risk faktörlerinin bilgi merkezlerinde yürütülecek afet ve acil durum uygulamalarındaki rolü. *Bilgi merkezlerinde risk ve kriz yönetimi içinde* (ss.15-52), İstanbul: Hiperyayın.
- Anderson, K. A., Simpson, C. D. ve Fisher, L. G. (2012). The ability of public library staff to help homeless people in the United States: Exploring relationships, roles and potential. *Journal of Poverty and Social Justice*, 20(2):177-190. doi:10.1332/175982712X652078.

- Ankara Bilim Üniversitesi. (2023). Afet ve kriz yönetimi: Afet'in sonuçları ve psikolojik ilk yardım. <https://ankarabilim.edu.tr/psikoloji/duyurular>
- Artvin Çoruh Üniversitesi. (2023). Afetlerde krize müdahale-psikolojik ilk yardım. <https://sbf.artvin.edu.tr/tr/haber/tubitak-2237-a-projesi-kapsaminda-afetlerde-krize-mudahale-psikolojik-ilk-yardim-konulu-egitim-gerceklestirilmistir>
- Ashoorian, D., Albrecht, K. L., Baxter, C., Giftakis, E., Clifford, R., Greenwell-Barnden, J. ve Wyld, T. (2019). Evaluation of mental health first aid skills in an Australian university population. *Early Intervention in Psychiatry*, 13(5), 1121-1128.
- Australian Psychological Association. (2013). Psychological first aid an Australian guide to supporting people affected by disaster. Melbourne, Australian Psychological Society. <https://psychology.org.au/getmedia/c1846704-2fa3-41ae-bf53-7a7451af6246/red-cross-pspsychological-first-aid-disasters.pdf>.
- Bartın Üniversitesi. (2023). "Psikolojik ilk yardım eğitimi". <https://psikoloji.bartın.edu.tr/haberler/bolumumuz-hocalari-tarafindan-ogrencilerimize-yonelik-psikolojik-ilk-yardim-egitimi-verildi..html>
- Başkent Üniversitesi. (2023). Afetlerde engellilerle çalışacak meslek elemanlarına yönelik psikolojik ilk yardım eğitimi. <https://www.baskent.edu.tr/tr/etkinlikler/etkinlik/afetlerde-engellilerle-calisacak-meslek-elemanlarina-yonelik-psikolojik-ilk-yardim-egitimi/612>
- Bayındır, N. (2022). Preservice teachers' views on the concept of psychological first aid. *Eurasian Journal of Teacher Education*, 3(2), 146-156.
- Becker, R. W., ve McCrillis, A. (2015). Health sciences librarians, patient contact, and secondary traumatic stress. *Journal of the Medical Library Association: JMLA*, 103(2), 87-90. <https://doi.org/10.3163/1536-5050.103.2.006>
- Benedetti, A., Boehme, G., Caswell, T. R., Denlinger, K., Li, Y., McAllister, A. D., Quigley, B. D., Soehner, C. B., Wang, M. ve Wesolek, A. J. (2020). 2020 Top Trends in Academic Libraries. Library Faculty Presentations & Publications, 80. https://digitalcommons.unf.edu/library_facpub/80
- Berk, J. (2015). Mental health training in public libraries. *Public Libraries Online*. <https://publiclibrariesonline.org/2015/01/mental-health-training-in-public-libraries/>.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar*. (1. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Blain, D., Hoch, P. ve Ryan, V. G. (1945). A course in psychological first aid and prevention. *American Journal of Psychiatry*, 101(5), 629-634. <https://doi.org/10.1176/ajp.101.5.629>
- Brymer, M., Jacobs A, Layne, C., Pynoos, R., Ruzek, J., Steinberg, A., Vernberg, E. ve Watson, P. (2006), *Psychological First Aid: Field Operations Guide*, 2nd Edition. <https://www.nctsn.org/resources/psychological-first-aid-pfa-field-operations-guide-2nd-edition>

- Bursa Teknik Üniversitesi. (2023). Deprem sonrası psikolojik ilk yardım semineri. <https://itbf.btu.edu.tr/tr/haber/detay/6033/deprem-sonras%C4%B1-psikolojik-i%C4%B1k-yard%C4%B1m-seminer-i>
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.) Ankara: Siyasal kitabevi.
- Dieltjens, T., Moonens, I., Van Praet, K., De Buck, E. ve Vandekerckhove, P. (2014). A systematic literature search on psychological first aid: Lack of evidence to develop guidelines. *PLoS ONE*, 9(12), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0114714>
- Ev Okulu Derneği. (2023). Afet psikolojik destek programı. <https://evokulu.org.tr/afet-psk-destek-programi/>
- Everly Jr, G. S. ve Lating, J. M. (2017). *The Johns Hopkins guide to psychological first aid*. JHU Press.
- Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi. (2023). Travma ve afetlerde kullanılmak üzere psikolojik ilk yardım eğitimi. <https://ef.fsm.edu.tr/etkinlik/Psikolojik-Ilk-Yardim-Egitimi2023-02-13-15-04-37pm>
- Firat Üniversitesi. (2023). Yüksek lisans öğrencilerine afet sonrası psikolojik ilk yardım eğitimi. <https://gazete.firat.edu.tr/yukse-k-lisans-ogrencilerine-afet-sonrasi-psikolojik-ilk-yardim-egitimi.html>
- Fraser-Arnott, M. (2022). Exploring public library identity through mission statements. *Public Library Quarterly*, 41(3), 236-256, <https://doi.org/10.1080/01616846.2021.1893568>
- Giorgi, A. (1997). The theory, practice and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28, 235-260. <https://doi.org/10.1163/156916297X00103>
- Goethe Enstitüsü. (2023). Travma terapisi atölyeleri. <https://www.goethe.de/ins/tr/tr/ista/ist/desasterorientierte-kulturproj/tra.html>
- Gümüşhacıköy Kaymakamlığı. (2023). Afet sonrası psikolojik ilk yardım semineri. <http://www.gumushacikoy.gov.tr/afet-sonrasi-psikolojik-ilk-yardim-seminer-i-duzenlendi>
- Hall K. ve McAlister, S. (2021). Library services and resources in support of mental health: A survey of initiatives in public and academic libraries. *Journal of Library Administration*, 61(8), 936-946, <https://doi.org/10.1080/01930826.2021.1984137>
- Hobfoll, S. E., Watson, P., Bell, C. C., Bryant, R. A., Brymer, M. J., Friedman, M. J., Friedman, M., Gersons, B. P., de Jong, J. T., Layne, C. M., Maguen, S., Neria, Y., Norwood, A. E., Pynoos, R. S., Reissman, D., Ruzek, J. I., Shalev, A. Y., Solomon, Z., Steinberg, A. M. ve Ursano, R. J. (2007). Five essential elements of immediate and mid-term mass trauma intervention: Empirical evidence. *Psychiatry*, 70(4), 283-369. <https://doi.org/10.1521/psyc.2007.70.4.283>

- İstanbul Beykent Üniversitesi. (2023). Kendime iyi bak - psikolojik ilk yardım ve psikolojik dayanıklılık. <https://www.beykent.edu.tr/etkinlikler/2023/11/06/default-calendar/kendime-iyi-bak-psikolojik-ilk-yardim-ve-psikolojik-dayaniklilik>
- İstanbul Gedik Üniversitesi. (2023). "Psikolojik ilk yardım eğitimi". <https://uzemigunsem.gedik.edu.tr/psikolojik-ilk-yardim-egitimi>
- İstanbul Gelişim Üniversitesi. (2023). Psikoloji bölüm başkanı Dr. Esra Savaş psikolojik ilk yardım eğitimi gerçekleştirdi. [https://iisbf.gelisim.edu.tr/tr/akademik-bolum-psikoloji-\(ingilizce\)-haber-psikoloji-bolum-baskani-dr-esra-savas-psikolojik-ilk-yardim-egitimi-gerceklestirdi-1](https://iisbf.gelisim.edu.tr/tr/akademik-bolum-psikoloji-(ingilizce)-haber-psikoloji-bolum-baskani-dr-esra-savas-psikolojik-ilk-yardim-egitimi-gerceklestirdi-1)
- İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi. (2023). Travma duyarlı eğitim ortamı ve psikolojik ilk yardım. <https://www.istun.edu.tr/tr/etkinlikler/travma-duyarli-egitim-ortami-ve-psikolojik-ilk-yardim>
- İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi. (2023). Psikolojik ilk yardım eğitimi. <https://haberajansi.ikcu.edu.tr/2023/02/ikcude-psikolojik-ilk-yardim-egitimleri-basladi/>
- Jacobs, G. A. (2016). *Community-based psychological first aid: A practical guide to helping individuals and communities during difficult times*. Butterworth-Heinemann.
- Kılıç, N. (2020). Okul temelli psikolojik ilk yardım. *Türkiye Klinikleri Pediatri Dergisi*, 29(3), 159-167. 10.5336/pediatr.2020-74139
- Kılıç, N. ve Şimşek, N. (2018). Psychological first aid and nursing. *Journal of Psychiatric Nursing*, 9(3), 212-218. <https://doi.org/10.14744/phd.2017.76376>
- Kitchener, B. A. ve Jorm, A. F. (2008). Mental health first aid: An international programme for early intervention. *Early Intervention in Psychiatry*, 2(1), 55-61. <https://doi.org/10.1111/j.1751-7893.2007.00056.x>
- Knudsen, L., Hogsted, R. ve Berliner, P. (1997). *Psychological first aid and human support*. Copenhagen, Denmark: Danish Red Cross.
- Kurşun, Ş. G., Uygun, E. ve Dikeç, G. (2023). COVID-19 döneminde mültecilere çevrim içi psikolojik destek sağlayan ruh sağlığı profesyonellerinin deneyimleri: Nitel çalışma. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 12(3), 264-278. <https://doi.org/10.5455/JCBPR.155223>
- Marmara Belediyeler Birliği. (2023). Psikolojik ilk yardım eğitimi. <https://www.marmara.gov.tr/tr/psikolojik-ilk-yardim-egitimi>
- Morrissey, J. (2022). Librarians at the world's ending: Why and how access services staff should prepare for patron mental health crises. *Atla Summary of Proceedings*, 76, 197-209. <https://doi.org/10.31046/proceedings.2022.3153>
- Neuman, W. L. (2020). *Toplumsal araştırma yöntemleri* (Ö. Akkaya, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi

- Ni, C. F., Lundblad, R., Dykeman, C., Bolante, R., ve Labunski, W. (2023). Content analysis of psychological first aid training manuals via topic modelling. *European Journal of Psychotraumatology*, 14(2), 2230110. <https://doi.org/10.1080/20008066.2023.2230110>
- Odabaş, H. (2019). Fırsatlara açılan yolda gezici kütüphaneler. *Bilgi merkezleri: Kütüphaneler – arşivler – müzeler* içinde (ss. 126-172). İstanbul: Hiperyayın.
- ODTÜ Mezunları Derneği. (2023). Travmatik yaşantılarla baş etme ve psikolojik ilk yardım. <https://www.odtumd.org.tr/arsivler/13139>
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi. (2023). Puamer depremzedelerle psikolojik ilk yardım bağı kuruyor. <https://www.omu.edu.tr/tr/icerik/haber/puamer-depremzedelerle-psikolojik-ilk-yardim-bagi-kuruyor>
- Öztemiz, S. ve Tekindal, M. (2022). Bibliyoterapi: Rehabilitasyon amaçlı kullanımı ve bilgi hizmetleri ile ilişkisi. *Özel gereksinimli bireylerin bilgiye erişimi: Disiplinler arası çalışmalar ve güncel yaklaşımlar* içinde (s. 386-404). İstanbul: Hiperyayın
- Özyer, Y. ve Dinçer, S. (2020). Afetlerde hemşirelerin psikolojik ilk yardım rolleri. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* (7), 198-206. <https://doi.org/10.21733/ibad.650795>
- Patton M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Provence, M. A., Wahler, E. A., Helling, J. ve Williams, M. A. (2021). Self-reported psychosocial needs of public library patrons: Comparisons based on housing status. *Public Library Quarterly*, 40(3), 244-257, <https://doi.org/10.1080/01616846.2020.1730738>
- Rooney-Browne, C. (2009). Rising to the challenge: a look at the role of public libraries in times of recession, *Library Review*, 58(5), 341-352. <https://doi.org/10.1108/00242530910961765>
- Ruh Sağlığı Derneği. (2023). Afetzedede ve depremzedeler için ücretsiz psikolojik danışmanlık destek hizmetleri ve seminerler. <https://ruhsagligidernegi.org/6subat/>
- Selçuk Üniversitesi. (2023). Psikolojik ilk yardım eğitimi. https://www.selcuk.edu.tr/Birim/Bolum/saglik_bilimleri_fakultesi-sosyal_hizmet/15570/Press/haberler/psikolojik-ilk-yardim-egitimi/11508
- Shultz, J. M. ve Forbes, D. (2013). Psychological first aid: Rapid proliferation and the search for evidence. *Disaster Health*, 2(1), 3–12. <https://doi.org/10.4161/dish.26006>
- Sim, T. ve Wang, A. (2021). Contextualization of psychological first aid: An integrative literature review. *J Nurs Scholarsh*, 53(2), 189–197. <https://doi.org/10.1111/jnu.12613>
- Sivil Toplum Akademisi. (2023). Psikososyal destek eğitimi. <https://ilke.org.tr/sta/psikososyal-destek-egitimi>

- Smith, J. (2020). Information in crisis: Analysing the future roles of public libraries during and post-COVID-19. *Journal of the Australian Library and Information Association*, 69(4), 422-429, <https://doi.org/10.1080/24750158.2020.1840719>
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu. <https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaras-ve-hatay-depremleri-raporu/>
- Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2014). SAMHSA's concept of trauma and guidance for a trauma-informed approach. HHS Publication No. (SMA) 14-4884. https://ncsacw.acf.hhs.gov/userfiles/files/SAMHSA_Trauma.pdf
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). Afet bölgesinde görevlendirilen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı psikososyal destek elemanlarına yönelik psikoeğitim etkinliği. <https://www.aile.gov.tr/eydb/haberler/afetlerde-ve-acil-durumlarda-ruh-sagligi-ve-psikososyal-destek-hizmetlerinin-koordinasyonu-ve-psikolojik-ilk-yardim-egitimi-programi-basladi/>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). 2023 yılı idare faaliyet raporru. <https://sgb.ktb.gov.tr/TR-367644/2023-yili-idare-faaliyet-raporu.html>
- Trakya Üniversitesi. (2023). Deprem sonrası psikososyal ilk yardım ve eğitim dokümanları. <https://temelegitim.trakya.edu.tr/pages/deprem-sonrasinda-psikolojik-ilk-yardim-ve-egitim-dokumanlari/>
- Türk Psikologlar Derneği. (2023). Deprem seferberliğine katılan gönüllülere psikolojik ilk yardım eğitimi. <https://sendika.org/2023/02/deprem-seferberligine-katilangonullulere-psikolojik-ilk-yardim-egitimi-677787>
- Ulusal Çocuk Travmatik Stres Ağı. (t. y.). About PFA, <https://www.nctsn.org/treatments-and-practices/psychological-first-aid-and-skills-for-psychological-recovery/about-pfa>
- Uribe Guajardo, M. G., Slewa-Younan, S., Santalucia, Y. ve Jorm, A. F. (2016). Important considerations when providing mental health first aid to Iraqi refugees in Australia: A delphi study. *International journal of mental health systems*, 10(1), 54. <https://doi.org/10.1186/s13033-016-0087-1>
- Üsküdar Üniversitesi. (2023). Doğal afetlerde psikolojik ilk yardım nasıl olmalı?. <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/8932/dogal-afetlerde-psikolojik-ilk-yardim-nasil-olmali>
- Wahler, E. A. (2023). Trauma-informed librarianship: Guidance for libraries with and without social workers. *Journal of the Australian Library and Information Association*, 72(4), 452-471, <https://doi.org/10.1080/24750158.2023.2255942>
- Want, P. (1990). The history and development of mobile libraries. *Library Management*, 11(2), 5-14. <https://doi.org/10.1108/EUM00000000000825>
- Wong, D. F., Lau, Y., Kwok, S., Wong, P. ve Tori, C. (2017). Evaluating the effectiveness of mental health first aid program for Chinese people in Hong Kong. *Research on Social Work Practice*, 27(1), 59-67.

- World Health Organization. (2011). Psychological first aid: Guide for field workers. Geneva: World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241548205>
- World Health Organization. (2023). Acil durumlarda ve sonrasında etkili ve hesap verebilir ruh sağlığı ve psikososyal destek (MHPSS) sağlama. [https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/delivering-effective-and-accountable-mental-health-and-psychosocial-support-\(mhps\)-during-emergencies-and-beyond](https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/delivering-effective-and-accountable-mental-health-and-psychosocial-support-(mhps)-during-emergencies-and-beyond)
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Ankara: SeĐkin Yayınevi.
- Yıldız, B. ve Akkoyun, A. Z. (2023). Deprem sonrası psikiyatrik destek. *İzmir Katip Āelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakóltesi Dergisi*, 8(2), 817-820.
- Yorulmaz, D. S. ve Karadeniz, H. (2021). Afetlerin mental sağlığıa etkileri. *Doğal Afetler ve Āevre Dergisi*, 7(2), 392-398. <https://doi.org/10.21324/dacd.786048>